

TARIX DARSLARIDA O'QUVCHILARNING BILIM, MALAKA VA KO'NIKMALARINI HOSIL QILISH VA BAHOLASH**Gadayeva Mohigul Muxamedovna**

Osiyo xalqaro universiteti

Tarix va filologiya kafedrası o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15449058>

Annotatsiya. Ushbu maqolada tarix darslarida o'quvchilarning bilim, malaka, ko'nikmalarini hosil qiliush hamda baholash haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Bilim, malaka, ko'nikma, tarixiy bilim, qo'llanma, tafakkur, psixologiya, pedagogika, faoliyat.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы формирования и оценки знаний, умений и навыков учащихся на уроках истории.

Ключевые слова: Знания, умения, навыки, исторические знания, применение, мышление, психология, педагогика, деятельность.

O'quvchilarning tafakkurini tizimli suratda o'stira borish, ularning malakalari va ko'nikmalarini shakllantira borish tarix o'qitishning o'z oldiga qo'ygan maqsadlaridan biri hamda tarixiy bilimlarni o'zlashtirib olishning zarur shart-sharoiti hisoblanadi.

Tarixiy bilimlarni egallab borish jarayonida o'quvchilarning tafakkuri, malaka va ko'nikmalarini o'stira borish masalalari ko'pgina psixologlar, metodistlar hamda amaliyotchi o'qituvchilar e'tiborini o'ziga tortadi. Metodistlarning qadimgi dunyo va o'rta asrlar tarixiga doir umumlashtiruvchi muammoli – mavzuli qo'llanmalarida, shuningdek, har qaysi darsni qanday o'tish to'g'risidagi qo'llanmalarida, ilmiy – metodik tadqiqotlarda va boshqa mualliflarning asarlarida VI – VII sinflarda tarix o'qitish jarayonida o'quvchilarning tafakkuri, nutqi, ijodiy qobiliyatlari, malakalari hamda ko'nikmalarini ma'lum bir maqsadga qaratgan holda, tizimli suratda o'stira borish masalalari ko'rib chiqilib, amaliy jihatdan hal etilgandir. Qadimgi dunyo va o'rta asrlar tarixi darsliklarida o'quvchilarning tafakkuri, nutqi hamda malakalarini o'stira borish vazifalari hisobga olingan. Ulardagi materialning bayon qilinish va umumlashtirilish xususiyati, tanlangan rasmlar va hujjatlarning matnlari, savol va toshpiriqlar tizimi o'quvchilarning zehni o'stira borish uchun yordam berishga xizmat qiladi.

Tarix o'qituvchilari o'z tajribalari, kuzatishlari asosida o'quvchilar uchun mo'ljallangan, ularda tarixiy bilimlar beruvchi turli manbalar bilan ishlash malakalarini hosil qila borishga va umuman o'quvchilar saviyasini o'stirishga qaratilgan topshiriqlar tizimini ishlab chiqdilar. Bir xil nuqtai nazar namoyandalari ko'nikmalarni mashq qilish usulini avtomatlashtirilgan darajada egallab olish deb, biror ishni bajara olish uchun mashq natijasida puxta bilib olingan malaka deb va ayni bir vaqtda o'quvchilarda bilganlarini tatbiq eta bilish malakalarining o'sa borishidagi eng yuqori bosqich deb hisoblaydilar. Malaka, o'z navbatida, to'liq nihoyasiga yetmagan ko'nikma, hosil qilishdagi muhim bir bosqich deb ta'riflanadi.

Ikkinchi xil nuqtai nazar namoyandalari malakani o'z bilganlarini tatbiq etish jarayonida yuzaga keladigan vazifalarni hal etish usullarini o'rganib olishdagi eng yuqori bosqich deb tushunadilar. Shu nuqtai nazarga ko'ra, malaka turli sharoitlarda tushunib, anglab va aniq bajariladigan harakatlarga tayyorlik deb ta'riflanadi; malaka bilim asosida va mashq qilish natijasida hosil qilinadi.

Masalan, o'quvchilarning taqqoslash malakasi, taqqoslash paytida solishtirib ko'riladigan muhim tomonlarni ular mustaqil suratda belgilay oladilar va bu ishni o'zlari o'rganayotgan tarixiy hodisalar hamda tarixiy jarayonlarga nisbatan tatbiq etgan holda bajara oladilar, degan ma'noni bildiradi.

Bu nuqtai nazar namoyandalari ko'nikmani nihoyat darajada avtomatlashib ketgan eng oddiy malaka (masalan, sanalarni yozib borish ko'nikmasi, xaritadan tarixiy – geografik ob'ektlarni to'g'ri ko'rsatish ko'nikmasi) deb qaraydilar. Malakalar ko'nikmalarga qaraganda ko'proq ongillik darajasi bilan farq qiladi.

«Faoliyat maqsadi bilan shu maqsadni bajarish sharoitlari hamda usullari o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni tushunish — ularning (ya'ni malakalarning) psixologik asosidir».

Psixologiya va pedagogika fanlarida tobora mustahkam qaror topayotgan ana shu nuqtai nazar tarix o'qitish davomida o'quvchilarda hosil qilina-digan malaka va ko'nikmalarga nisbatan bizning nazarimizda to'g'ri ko'rinadi. Ushbu bitiruv malakaviy ishimizda ham «malaka» va «ko'nikma» tushunchalarini shunday ma'noda qo'llashga harakat qildik. Ko'pgina psixologlar hamda pedagoglarning fikriga ko'ra biz ham shu fikrga qo'shilamiz, fikrlash faoliyatining usullarini o'rganib olish — ana shu usullarni o'quvchilarning intellektual fikrlashga asoslangan malakalariga aylantirish jarayonidan iboratdir. Tarix o'qituvchisi o'quvchilarni milliy istiqlol g'oyasi nuqtai nazardan har bir ijtimoiy hodisani uning vujudga kelishi va rivojlana borishida, boshqa hodisalar bilan bog'lanishi hamda munosabatlarida olib qarashga, hodisalarning sinfiy mohiyatiga kira bilishga, tarixiy jarayonning umumiy ob'ektiv qonuniyatlarini tushunishga o'rgatadi. Mustaqil O'zbekistonimiz umumiy o'rta maktablari o'quvchilarida tarixiy tafakkurni o'stirish, ularni ilmiy asosda tarixni tushunishga o'rgatish bilan bog'langandir.

Bu vazifalar VI – VII sinflarda — Jahon tarixi kursini o'qitishda ham o'quvchilar uchun og'irlik qilmaydigan darajada qo'yiladi. O'quvchilarning bilimlari tobora chuqurlasha borishi va ko'paya borishi bilan, ularning tafakkurini o'stira borishga qaratilgan vazifalar ham murakkablasha boradi. Tarix kursini o'qitishda o'quvchilarning fikrlashga asoslangan malaka va ko'nikmalarini hosil qila borish vazifalari — bu, tarixiy bilimlarni mustaqil suratda topib, tizimga solib, ularni amalda tatbiq eta bilishga o'rgatish, pirovardida esa, o'quvchilarni o'tmishdagi hamda hozirgi zamondagi ijtimoiy hodisalarga nisbatan ilmiy nuqtai nazardai yondoshishga o'rgatish demakdir. Nutqni o'stira borish ham o'quvchilarning tafakkurini o'stira borish va ularda aqliy mehnat malakalari hamda ko'nikmalarini hosil qila borish bilan bog'langandir. Nutq — odamlarning bir – birlarini tushunish vositasigina bo'lib qolmay, balki fikrni yuzaga chiqarish va o'stirish vositasi hamdir.

Tarix kursini o'qitishda nutq bilimlar orttirishning eng asosiy vositalaridan biri sifatida maydonga chiqadi. O'quvchilar tarixiy dalillarni, ular o'rtasidagi bog'lanish va munosabatlarni, ularning umumiy va bir – biridan farq qiluvchi xususiyatlarini, tarixiy hodisalar va tarixiy shaxslarning xususiyatlarini ko'rsatmali o'quv qurollari bilan birgalikda so'z orqali bilib oladilar.

O'qituvchining nutqi, darslik matni, tarixiy hujjatlar, ilmiy – ommabop va badiiy – tarixiy adabiyot asarlari o'quvchilarga bilim beradigan, so'z bilan ifodalangan eng muhim manbalar bo'lish bilan birga, ularning nutqini o'stirish vositalari ham hisoblanadi. Biz maktabda o'qitiladigan tarix fanining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, tarix kursini o'qitish davomida hosil qilina boradigan malakalar guruhlarini shartli ravishda ajratib ko'rsatamiz:

1. Tarixiy bilim beruvchi manbalarni tahlil qilish, tarixiy voqealar hamda hodisalardagi eng asosiy va muhim narsani, ularning muhim belgilari va bog'lanishlarini ajratib chiqish, tarixiy tushunchalarga ta'riflar berish malakalari;

2. Tarixiy bilim beruvchi manba mazmunini mantiqiy jihatdan bir necha qismga ajratish; umumiy mantiqiy jadvalni bir turdagi tarixiy hodisalar hamda voqealarni tahlil qilishga. deduktiv suratda tatbiq etish (masalan, qo'zg'olonlar haqidagi materialni o'rganishga doir umumiy reja — mantiqiy jadvalni aniq dehqon qo'zg'olonlarini tahlil qilishga tatbiq etish) malakalari;

3. Tarixiy dalillar va jarayonlarni o'z doirasida qarab chiqish hamda vaqt jihatidan ular o'rtasidagi nisbatni aniqlash, xronologik va sinxronistik jadvallar tuzish malakalari;

4. Tarixiy hodisalarning joyini aniqlash, tarixiy xaritani «tilga kirgizish», undagi izohlar va shartli belinlardan xatosiz foydalanish, kontur xaritani tarixiy mazmunda to'ldirish va shu kabi malakalar;

5. Tarixiy voqealar, hodisalarni taqqoslash, ularning umumiy va alohida xususiyatlarini topish malakalari;

6. Tarixiy dalillarni tahlil qilish va taqqoslash asosida, induktiv hamda deduktiv xulosalar chiqarish usulidan foydalangan holda yakunlar (shu jumladan, baho berishga doir yakunlar ham) yasash; yakunlarni, berilgan baholarni asoslab berish, tarixiy dalillar va umumiy xulosalarga tayangan holda to'g'ri isbotlay olish malakalari;

7. Tarixiy materialni og'zaki yoki yozma tarzda bayon eta bilish (izchil tartibda, obrazli qilib, eng asosiy va muhim narsani ajratib ko'rsatgan holda va hokazo). Bayon etishning hamma turlaridan (tasvirlash, hikoya qilish, tavsif berish, sharhlash va boshqa usullardan) foydalana olish, savollarga qisqa va atroflicha javob berish hamda o'z o'rtoqlariga savollar berish, ularning javoblariga tanqidiy nuqtai nazardan baho berish (og'zaki, yozma holda) malakalari;

8. Axborotlar, dokladlar, referatlar, siyosiy yangiliklar tayyorlash hamda ularni o'tkazish; kichikroq hajmdagi ilmiy – ommabop va badiiy – tarixiy adabiy asarlarni retsenziya qilish malakalari;

9. Tarixiy matn mazmunining yoki o'qituvchi hikoyasining rejalarini, tarixiy voqea yoki hodisani tahlil qilish rejasini, taqqoslash rejasini, xulosalar chiqarish rejasini, o'z javobining, qiladigan dokladining va shu kabilarning rejasini tuzish; reja – ishlanma, dars ishlanmasi, tezislar tuzish, o'qituvch tushuntirib bergan asosiy qoidalarni qisqacha yozib borish, kitoblardan ayrim joylarni yozib olish, ma'lumot beruvchi tarixiy adabiyotdan foydalana bilish malakalari.

«Dunyoqarashning vujudga kela borishi bilan chambarchas bog'langan ana shu malakalarni takomillashtira borishning eng muhim natijalari o'laroq, o'tmish va hozirgi zamonning ijtimoiy hayotini muhokama qilishga ilmiy nuqtai nazardan yondoshish asoslari, jamiyat taraqqiyotining asosiy qonunlarini tushunish, bilimlarni mustaqil O'zbekistonning rivoji tajribasida tatbiq eta bilish qobiliyati shakllana boradi».

Maktabning VI – VII sinflarida shu ko'rsatib o'tilgan ko'pchilik malakalarning faqat dastlabki negizinigina hosil qila olish mumkin, bu malakalar tarixni bundan keyingi o'qitish jarayonida hamda amaliy faoliyat davomida takomillashib boraveradi. Ba'zi bir metodistlar tarix kursini o'qitish davomida amaliy malakalar deb atalgan malakalarni (masalan, oddiy reja tuzish, materialni xatosiz bayon qilish, darslikning ma'lumot beruvchi qismidan foydalana bilish va boshqalarni) maxsus ajratib ko'rsatadilar. Bizning nuqtai nazarimizga ko'ra, bunday amaliy malakalar intellektual malakalarning ayrim bir ko'rinishidir. Masalan, tarixiy voqealarni xronologik tartibda yoki sinxronik tarzda jadval shaklida joylashtirishdan iborat amaliy malaka tarixiy voqealarning bir – biri bilan izchil suratda bog'lanishini va vaqt jihatidan ular o'rtasidagi nisbatni aniqlashdan iborat ancha umumiyroq malakaning ifodasi hisoblanadi. Shu sababdan biz amaliy malakalarni mustaqil guruh qilib ajratib ko'rsatmaymiz.

O'quvchilar tafakkuri va nutqining o'sa brishi, malaka va ko'nikmalarining hosil bo'la borshii bilimlarni egallash va ularni tatbiq etish, ular bilan ish olib borish jarayonida yuz beradi.

Bu — bitta o'qitish jarayonining ikki tomonidir. Bilimlar bilan malakalar o'rtasida o'zaro bog'lanish va bir – biriga bog'liqlik bor. Kishi aqliy faoliyatining onglik xususiyati unda hosil bo'lgan bilimlar tizimi bilan belgilanadi. Bilim hamma vaqt tegishli malaka va ko'nikmalar tizimiga tayanadi va o'z navbatida, yangi malaka hamda ko'nikmalar vujudga kelishi uchun zamin hisoblanadi. O'qitish jarayonining har qaysi bosqichidagi bilimlar, malaka va ko'nikmalar o'rtasidagi o'zaro nisbat o'quvchining aqliy jihatdan yetuklik darajasini ham belgilaydi.

Vazifaning o'zini ham, shuningdek, o'rganilayotgan materialning mazmunini ham tushunmay turib, bilib olish vazifasini hal qilmoq uchun malakalardan foydalanish mumkin emas. Malakalarni tatbiq etish, ma'lum darajada, tarix va boshqa o'quv fanlarini o'qitish jarayonida avval o'zlashtirilgan bilimlar bilan ish olib borishdan iboratdir. Malakalar, o'z navbatida, o'quvchilarning mustaqil ravishda, avvalgi bilimlariga tayangan holda, turli manbalardan o'zlari uchun yangi bilimlarni topib olishlariga yordam beradi. O'quvchilarning malaka va ko'nikmalarini hosil qila borishga qaratilgan ishning muvaffaqiyatli chiqishi ko'pgina shart – sharoitlarga bog'liq. Tarix o'qituvchisi, birinchi navbatda, u yoki bu sinfda bundan ilgari hosil qilingan bilim va malakalarning qanday doirasiga tayana olishi mumkinligini, ayrim o'quvchilarda qanday malakalar yaxshi hosil bo'lmaganligi yoki yo'qligini aniqlab olishi. lozim.

Ana shu asosda o'quvchilarning turli guruhlariga hamda ayrim o'quvchilarga nisbatan bundan keyin differensial yo'sinda yondoshishga o'tiladi. O'qituvchi o'quvchilarning tafakkurini o'stiradigan mashqlarni rejalashtirar ekan, o'rganiladigan tarixiy materialning mazmuniga hamda uning eng yaxshiroq o'zlashtirishiga yordam beradigan mantiqiy operatsiyalarni amalga oshirish imkoniyatiga asoslanadi. Chunonchi, hodisalarning shu turdagi boshqa hodisalar bilan o'xshash va farq qiluvchi xususiyatlarini aniqlash jarayonida o'quvchilar bu hodisalarni (masalan, turli mamlakatlarning tabiiy sharoitlari, jamiyatdagi turli guruhlarining ahvoli va boshqalarni) yaxshiroq tushunib oladilar. O'qituvchi ish jarayonida o'quvchilarning bilim va malakalar hosil qilishda qanday darajaga erishganliklarini doim tekshirib va hisobga olib boradi.

U bolalarga bu yo'lda nimalarga erishganliklarini va bundan keyin ular nimalar ustida ishlashlari kerakligini bildirib boradi, ish jarayonining har qaysi bosqichida ular oldiga aniq vazifalar qo'yib boradi. Shuni esda tutish zarurki, bir xil yoshdagi va bir xil sinfdagi o'quvchilarda malakalarning o'sa borish darajasi turlicha bo'ladi. Bu narsa o'quvchilarning aqliy jihatdan umuman qanchalik o'sganligiga, shuningdek, ularning muayyan yo'nalishda oldindan qanday tayyorgarlik ko'rganligi va uni mashq qilib olganligiga bog'liq. Sakkiz yillik maktabda boshqa o'quv fanlarining o'qituvchilari tomonidan ayni bir vaqtda olib boriladigan ishni ham hisobga olish lozim. Hosil qilingan malaka — o'quvchilarning o'zlariga tanish turdagi vazifani yangi sharoitlarda, yangi o'quv materiali asosida mustaqil suratda bajara olish, ya'ni o'quv vazifasini bajarishda tashabbus ko'rsatib, yangi sharoitlarda malakani tatbiq eta olish, vazifalarni hal etishning yangi usullarini topa bilish qobiliyati demakdir. Aqliy faoliyatning muayyan usullarini egallab olish malakalar hosil qilishning asosini tashkil etadi. O'quvchilarda birorta malakani, masalan, tarixiy hodisalarni taqqoslash, isbotlab berish malakasini hosil qilmoq uchun, o'qituvchi o'sha mantiqiy operatsiyaning maqsadi va mohiyatini hamda uni bajarnsh usullarini tushuntirib, ularni aniq tarixiy materialga tatbiq etgan holda ko'rsatib beradi. Ko'rsatib berish paytida, mazmuni uncha murakkab bo'lmagan material: taqqoslash uchun — moddiy madaniyatga doir ikki narsa, xulosa chiqarish uchun — darslikning bir necha abzatsidan iborat matni va shu singarilar tanlangani ma'qul.

Shundan keyin o'quvchilar qanday ishlash usullari ko'rsatib berilgan materialga o'xshash tarixiy material bilan mantiqiy operatsiya olib borishni o'qituvchi rahbarligida endi o'zlari bajaradilar. O'quvchilar bu usullarni qadam-baqadam o'zlari bajaradigan bo'ladilar. Dastlab bu ishni yaxshi o'quvchiga topshirish yoki ana shu operatsiyani izchil suratda, pog'onama – pog'ona bajarishga butun sinfni jalb etib, uni evristik usulda o'tkazish mumkin. Keyinchalik o'qituvchi o'quvchilarni bunday usullarni shunga o'xshash materialga tatbiq etgan holda, ularni mustaqil suratda bajaradigan bo'libgina qolmay, balki turli xildagi tarixiy mazmunga tatbiq etgan holda, ularni yangi sharoitlarda qo'llay olishga ham o'rgatadi. Usullarni yangi sharoitlarda qo'llash o'quvchilar tomonidan avvaliga o'qituvchi rahbarligida jamoa bo'lib ishlash jarayonida, masalan, evristik usuldagi suhbat davomida amalga oshiriladi.

O'quvchilar usullarni egallay borgan sari, ular mantiqiy operatsiyani tobora mustaqil va aniq bajara boradilar. Ular o'qituvchining harakatlarini endi shunchaki takrorlamaydilar, balki mantiqiy operatsiyaning maqsadi va ularning oldiga qo'yilgan o'quv vazifasining shartlariga qarab, o'zlashtirilgan usullarga tayangan holda ish olib boradilar. Foydalaniladigan usullar soni asta – sekin ko'paya boradi, o'quvchilarning malakalari tatbiq etiladigan ob'ektlar murakkablasha boradi, shu bilan birga, tobora ko'proq to'planib borgan bilimlardan foydalaniladi. Malakani egallab olish darajasi aqliy faoliyat usullarini boshqa sharoitlarga tatbiq etishda qanchalik mustaqil ish tutilishi hamda shu usullar tatbiq etiladigan hodisalar doirasining qanchalik kengligi bilan belgilanadi.

REFERENCES

1. Tarix o'qitish metodikasi. A.Sagdiyeva. G.Fuzailova.M.Hasanova.T-2021
2. Tarix o'qitish metodikasi. S.Toshtemirova. SH.Ilmurodova, M.Sadullayeva.T-2023
3. Gadayeva, M. (2025). TARIXIY BILIMLARNI SHAKLLANTIRISH JARAYONI VA TARIX DARSLARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI. *Modern Science and Research*, 4(4), 1423-1431.
4. Gadayeva, M. (2025). SOMONIYLAR DAVRIDAGI DEVONLAR VA BUGUNGI O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VAZIRLIKLARINING TAQQOSIY TAHLILI. *Modern Science and Research*, 4(4), 381-388.
5. Gadayeva, M. (2025). CHOLPONNING SHERLARIDA ERK, OZODLIK VA OZLIK MASALALARI. *Modern Science and Research*, 4(3), 549-563.
6. Gadayeva, M. (2025). ABDULHAMID CHOLPONNING JADIDCHILIK HARAKATIDAGI ORNI. *Modern Science and Research*, 4(2), 1013-1019.
7. Gadayeva, M. (2025). TURKISTONLIK GENERAL AYOL, MILLAT ONASI-QURBONJON DODXOHNING MARD, JASUR VA VATANPARVARLIGI HAQIDA. *Modern Science and Research*, 4(1), 344-352.
8. Gadayeva, M. (2024). MARKAZIY OSIYODA JADID AYOLLARI TARIXI. *Modern Science and Research*, 3(12), 652-658.
9. Muxamedovna, G. M. (2024). Millatimiz Faxri-Buxoro Ma'rifatparvari. *Miasto Przyszłości*, 52, 557-562.
10. Muxamedovna, G. M. (2024). TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING O'RNINI. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 4(5), 97-102.
11. Mukhamedovna, G. M. (2024). The Sad Fate Of The Women Of Turkistan: About The "Hujum" Movement And Its Impacts On Agriculture. *SPAST Reports*, 1(7).

12. Muxamedovna, G. M. (2023). MAKTABLARDA TARIX FANINI O'QITISH AHAMIYATI. *Научный Фокус*, 1(5), 178-180.
13. Muxamedovna, G. M. (2023). TARIX FANINI O'QITISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI. *Научный Фокус*, 1(5), 175-177.
14. Gadayeva, M. (2024). ABOUT THE HISTORY OF THE VEIL OR MEDIEVAL WOMEN'S DRESS. *Modern Science and Research*, 3(2), 1097-1103.
15. Gadayeva, M. (2023). THE UNIQUE SIGNIFICANCE OF MASTERING SOCIAL SCIENCES DURING THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEKISTAN. *Modern Science and Research*, 2(10), 459-464.
16. Universiteti, G. M. M. O. X. (2023). Uchinch Renesans Davrida Ajdodlarimiz Merosini Organish Orqali Integratsion Ta'limni Yanada Takomillashtirish Tamoyillari: Часть 1 Том 1 Июль 2023 Год. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 1(1), 11-16.
17. Gadayeva, M. (2024). Attack Action. *Modern Science and Research*, 3(1), 1028-1033.
18. Gadayeva, M. (2024). Effective Ways To Use The" Thoughtstorm" Method On The Theme Of The" Eastern Renaissance" Era. *Modern Science and Research*, 3(1), 1024-1027.
19. Muxamedovna, G. M. (2023). KREATIV YONDASHUV ASOSIDA DIDAKTIK MATERIALLAR YARATISH MEKANIZMLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 21(3), 12-14.
20. Muxamedovna, G. M. (2023). Uchinch renesans davrida ajdodlarimiz merosini organish orqali integratsion ta'limni yanada takomillashtirish tamoyillari. *Образование наука и инновационные идеи в мире*, 22(1), 35-38.
21. Muxamedovna, G. M. (2023). History Of Patriotic Women. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(12), 69-75.
22. Muxamedovna, G. M. (2023). Innovatsion TaLim-Buyuk Kelajak Poydevori. *World scientific research journal*, 17(1), 74-76.
23. Gadayeva, M. (2024). Effective Ways To Use The" Thoughtstorm" Method On The Theme Of The" Eastern Renaissance" Era. *Modern Science and Research*, 3(1), 1024-1027.
24. Gadayeva, M., & Ismoilova, Z. (2024). The Importance Of Studying The Science Of Youth Psychology In Improving People'S Lives. *Modern Science and Research*, 3(2), 676-683.
25. Gadayeva, M., & Hamroqulova, N. (2024). The Basis Of The Use Of Development-Pedagogical Skills In Pedagogical Activity. *Modern Science and Research*, 3(2), 684-689.
26. Gadayeva, M., & Sabridinova, G. (2025). JADIDLAR FAOLIYATIDA XOTIN-QIZLARNING ORNI. *Modern Science and Research*, 4(3), 648-655.
27. Gadayeva, M., Toshpolatova, S., & Muyiddinov, B. (2025). TARIX DARSLARINI OQITISHDA INTERFAOL METODLARNING AHAMIYATI. *Modern Science and Research*, 4(2), 87-96.
28. Sadullayev, U., Gadayeva, M., & Toshpo'latova, S. (2024). MAHALLA-QADRIYATLAR BESHIGI. *Modern Science and Research*, 3(12), 1228-1238.
29. Muxamedovna, G. M., Shuhratovna, T. S., & Shokir ogli, S. U. TARIX FANLARINI OQITISHDA MUZEYLARNING ORNI.
30. Toshpo'latova, S., Gadayeva, M., & Sadullayev, U. (2024). SHARQ ALLOMALARINING DIDAKTIK QARASHLARI. *Modern Science and Research*, 3(12), 985-993.

31. Gadayeva, M., & Sabridinova, G. (2025). BOBURNOMADA DIPLOMATIK MUNOSABATLAR TALQINI. *Modern Science and Research*, 4(3), 409-416.
32. Toshpo'latova, S. (2025). BO'LAJAK TARIX O'QITUVCHILARINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK TAYYORGARLIGINING UMUMIY KONTSEPTSIYASI VA AHAMIYATI. *Modern Science and Research*, 4(3), 481-484.
33. Toshpo'latova, S. (2025). FOROBIYNING DIDAKTIK QARASHLARI ASOSIDA O'QUVCHILARNI TARIX FANIGA QIZIQTIRISH METODIKASI. *Modern Science and Research*, 4(1), 177-186.
34. Toshpo'latova, S., & Tursunova, S. (2025). TURKISTONDAGI-BIRINCHI DRAMMA. *Modern Science and Research*, 4(3), 468-480.
35. Toshpo'latova, S., Gadayeva, M., & Sadullayev, U. (2024). SHARQ ALLOMALARINING DIDAKTIK QARASHLARI. *Modern Science and Research*, 3(12), 985-993.
36. Gadayeva, M., Toshpolatova, S., & Sadullayev, U. (2024). TARIX FANLARINI OQITISHDA MUZEYLARNING ORNI. *Modern Science and Research*, 3(12), 994-1003.
37. Sadullayev, U., Gadayeva, M., & Toshpo'latova, S. (2024). MAHALLA-QADRIYATLAR BESHIGI. *Modern Science and Research*, 3(12), 1228-1238.
38. Toshpo'latova Shaxnoza Shuhratovna. (2024). ILK UYG'ONISH DAVRI NAMOYONDALARINING DIDAKTIK QARASHLARI ASOSIDA O'QUVCHILARNI TARIX FANIGA QIZIQTIRIS METODIKASI. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14520996>
39. Toshpo'latova, S. (2024). TARIX FANINI O'QITISHDA SAMARALI METODLAR. *Modern Science and Research*, 3(11), 774-782.
40. Тошполатова, Ш. (2024). THE PRESENT IRANIANS. *Журнал универсальных научных исследований*, 2(5), 453-462.
41. Toshpo'latova, S. (2024). BUXORODAGI SAROYLAR. *Modern Science and Research*, 3(5), 522-529.
42. Toshpo'latova, S. (2024). O'RTA ASRLARDA OILA PEDAGOGIKASIGA OID FIKRLAR. *Modern Science and Research*, 3(12), 353-361.
43. Toshpo'latova, S., & Xudoyqulov, S. (2024). History And Ethnology Of Olot District. *Modern Science And Research*, 3(5), 148-151.
44. Toshpo'latova, S., & Jo'rayeva, M. (2024). HISTORY AND ARCHITECTURAL MONUMENTS OF JONDOR DISTRICT. *Modern Science and Research*, 3(2), 447-450.
45. Qizi, R. S. S., Shukhratovna, T. S., & Karamatovna, M. A. (2024). Implementation of Education and Protection of Children's Rights in the age of Technology. *SPAST Reports*, 1(7).
46. Shuhratovna, T. S. (2024). Linguistic Anthropology. *European Journal Of Innovation In Nonformal Education*, 4(3), 432-437.
47. Toshpo'latova, S. S., & Naimov, I. N. (2023). MS ANDREYEV-O'RTA OSIYO XALQLARI ETNOGRAFIYASINING YIRIK OLIMI. *Innovations in Technology and Science Education*, 2(8), 1214-1222.
48. Toshpo'latova, S., & Tursuntoshova, S. (2024). Khoja Abdulkholiq Gijduvani. *Modern Science and Research*, 3(2), 87-93.
49. Toshpo'latova, S. (2024). Ethnolinguistics Of Ethnologies Of Bukhara. *Modern Science and Research*, 3(2), 1004-1011.
50. Toshpo'latova, S. (2024). Ethnolinguistics. *Modern Science and Research*, 3(2), 500-507.

51. Toshpo'latova, S. (2024). Religious Anthropology. *Modern Science and Research*, 3(1), 504-510.
52. Shakhnoza Shuhratovna, T. (2023). MS Andreyev's Way Of Life. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education* (2993-2769), 1(10), 655-659.
53. Shuhratovna, T. S. (2023). Ethnological Analysis Of National Costumes And Rituals Of Tajiks In The Works Of MS Andreyev. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(12), 42-47.
54. Toshpo'latova, S. (2023). MS Andreyev-Scientific Career. *Modern Science and Research*, 2(12), 801-807.
55. Shuhratovna, T. S. (2023). Etymology Of Tajik Marriage Ceremony. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(11), 17-23.
56. Toshpo'latova, S., & Ashurova, G. (2023). THE HISTORY AND DESCRIPTION OF THE WORK OF MS ANDREYEV-" ARK BUKHARI". *Modern Science and Research*, 2(9), 404-409.
57. Toshpo'latova, S. (2023). ETHNOLOGICAL ANALYSIS OF CALENDRIC CALCULATION AND LENGTH MEASUREMENTS OF KHUF VALLEY TAJIKS IN THE RESEARCHES OF MS ANDREYEV. *Modern Science and Research*, 2(10), 291-299.
58. Toshpo'latova, S. (2023). A STUDY OF THE WEDDING CEREMONY OF THE TAJIKS OF AFGHANISTAN. *Modern Science and Research*, 2(9), 84-89.
59. Naimov, I., & Toshpo'latova, S. (2023). Marriage Ceremony Of Tajiks In The Work Of Mikhail Stepanovich Andreyev "Tadjiki Dolini Khuf". *International Journal of Intellectual Cultural Heritage*, 3(1), 12-16.
60. Toshpo'latova, S. S. (2023). Tojiklar Milliy Kiyim-Kechaklari Va "Beshmorak" Marosimining Etnologik Tahlili. *Scholar*, 1(28), 395-401.
61. Toshpo'latova, S., & Hoshimova, M. (2025). BERUNIY VA UNING DIDAKTIK QARASHLARI. *Modern Science and Research*, 4(1), 344-351.
62. Toshpo'latova, S. (2024). ILK UYG'ONISH DAVRI NAMOYONDALARNING DIDAKTIK QARASHLARI ASOSIDA O'QUVCHILARNI TARIX FANIGA QIZIQTIRISH METODIKASI. *Modern Science and Research*, 3(12), 643-651.
63. Toshpo'latova, S. (2025). O'QITUVCHILARNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK TAYYORGARLIGINI TARKIB TOPTIRISH MODELINING MAZMUNI VA AHAMIYATI. *Modern Science and Research*, 4(2), 581-590.
64. Toshpo'latova, S. (2025). BO'LAJAK TARIX O'QITUVCHILARINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK TAYYORGARLIGI. *Modern Science and Research*, 4(3), 235-245.
65. Toshpo'latova, S., & Tursunova, S. (2025). MAHMUDXO'JA BEHBUDIY-O'ZBEK JADIDCHILIGINING ASOSCHISI. *Modern Science and Research*, 4(2), 770-781.
66. Sayfutdinov, F. . (2025). MANG'ITLAR DAVRI SAROYLAR ARHITEKTURASI: TARIXIY KONTEKST VA BADIY XUSUSIYATLARNING O'RGANILISH TARIXI. *Modern Science and Research*, 4(4), 439-448. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/82182>
67. Sayfutdinov, F. (2025). BUKHARA ARCHITECTURE: HISTORICAL HERITAGE AND ITS SIGNIFICANCE. *Modern Science and Research*, 4(3), 485-492. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/74121>

68. Sayfutdinov, F. (2025). BUXORO ME'MORCHILIGI: TARIXIY MEROS VA UNING AHAMIYATI. *Modern Science and Research*, 4(3), 572–579. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/72130>
69. Sayfutdinov, F. (2025). 1918-1920 YILLAR XALQARO MUNOSABATLAR TARIXIDA VERSAL – VASHINGTON KANFRENSIYALARINING AHAMIYATI. *Modern Science and Research*, 4(2), 1066–1073. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/68491>
70. Sayfutdinov F., & Sharipov D. (2025). CENTRAL ASIAN INTEGRATION: HISTORICAL DEVELOPMENT AND PROSPECTS. *Journal of Universal Science Research*, 3(1(Special issue), 300–304. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/universal-scientific-research/article/view/65623>
71. Ilniyazovich, S. F. (2023). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING TARIX FANINI O'QITISHDAGI AHAMIYATI.
72. Ilniyoz o'g'li, S. F. (2023). ETNOGRAFIK TADQIQOTLARDA QORAQALPOQ XALQINING YORITILISHI.
73. Ilniyazovich, S. F. (2024). The Formation of Preliminary Knowledge about the People of Karakalpak. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(3), 149-155.
74. Sayfutdinov, F. (2024). BUXORO AMIRLIGINING QURILISH TARIXI: MADANIY VA ARXITEKTURA TARAQQIYOTI MEROSI. *Modern Science and Research*, 3(12), 852-858.
75. Sayfutdinov Feruz Ilniyoz o'g'li. (2023). XX ASR 2-YARMI XXI ASR BOSHLARI ZARAFSHON VOHASIDA ETNOSLARARO MUNOSABATLAR. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(9), 1–5. Retrieved from <https://sciencebox.uz/index.php/ajed/article/view/7941>
76. Sayfutdinov F. (2024). ILLUMINATION OF THE SPIRITUAL LIFE OF THE KARAKALPAK PEOPLE IN RESEARCH. *Journal of Universal Science Research*, 2(5), 441–452. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/universal-scientific-research/article/view/34891>
77. Sayfutdinov F. (2024). MANG'IT AMIRLARI DAVRIDA BUXORO AMIRLIGI ME'MORCHILIK SOHASI RIVOJI. *Modern Science and Research*, 3(10), 620–629. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/45335>